

VASTAB GEORG MALVIUS

Teater. Muusika. Kino 1994 m. 4

Võib vist julgelt väita, et sind kui rootsi teatrilavastajat Eestis teatakse. Ent sinu loomingu- ja elulugu tõenäoliselt mitte. Ehk räägiksid oma päritolust, juurtest?

See on mulle küllaltki raske küsimus, kuna tavaliselt püüan oma isikliku elu ja töö teineteisest võimalikult lahus hoida. Ma ei ole huvitatud sellest, et inimesed sekkuksid mu isiklikku ellu ja hakkaksid selle põhjal minu loomingu üle otsustama. Ma ei anna kunagi intervjuusid endast kui eraisikust, alati püüan selle asemel rääkida sellest, mis parasjagu käsil on. Ma arvan, et isiklik elu polegi tavaliselt nii huvitav, kui ette kujutatakse.

On loomulikult sinu õigus, sellest mitte rääkida.

Ma tean. See on ka põhjus, miks ma hoian kõrvale seesugustest küsimustest, nagu kus ja millal ma sündinud olen jne. Seda võin ma muidugi öelda, et olen pärit üsna vaesest perekonnast ja olen esimene väga mitmete põlvkondade järel minu suguvõsas, kellel on olnud võimalus õppida ülikoolis, esimene, kes töötab kunsti alal. Samuti pole kunagi meie kodus räägitud kunstist. Alles koolis hakkasin teatri vastu huvi tundma. Mind huvitas teater kui suhtlusvorm. See on olnud minu uurimisobjekt väga pikka aega, ma mõtlen, draama- ja muusikateater kui kommunikatsioonivahend. Halvim, mis laval võib esineda, on esteetiline... - lubatagu kasutada väga paha sõna - esteetiline onaneerimine laval. See annab suurt rahuldust isikule ja isikutele, kes sellega tegelevad, kuid see ei ole suhtlemine publikuga. Ma võin ju nende inimeste eesmärkidest aru saada, kuid minu jaoks see ei ole kunst.

Kunst peab midagi andma, midagi ütlema, kunst peab suutma liigutada saalis istuvate vaatajate intellekti ja tundeid.

Sa ei pea lugu kunstist kunsti pärast?

Ei. Ma võin aru saada inimestest, kes ütlevad, et teevad kunsti iseene jaoks, et nad ei hooli publikust. Ma mõistan neid, ütlen, OK, see on teie probleem, mitte minu. Kuid see pole minu meetod. Ei. Parimad lavastused, mida ma tean, on need, mis väliselt räägivad väga lihtsa loo, arusaadava igapähele, kuid hetkel, mil sa vaatajana hakkad mõnu tundma mõttetegevusest, avastad äkki, et pinna all võid tungida üha sügavamale ja sügavamale. Niisiis, lugu ise peaks olema lihtne, et mitte inimesi eemale peletada, et tükki oleks võimalik kerge vaevaga jälgida, kuid sügavuti võiks ta olla väga keeruline, et sellega tegelemist mulle huvitavaks teha.

Sa oledki juba osavalt pööranud meie vestluse sellesse suunda, kuhu ma soovisingi hiljem jõuda. Kuid luba siiski enne huvitada, kas sa näed oma karjäärile tagasi mõeldes selles teatud etappe, sõlm- ja pöördepunkte?

Sain aru. Tead, minust räägitakse päris palju sel hetkel, kui mul parajasti midagi käsil on. Olen juhtinud nelja teatrit, teinud üle 120 lavastuse, olen töötanud rohkem kui kahekümnes riigis. Ja nii öeldaksegi, et, oo mu Jumal, millist karjääri sa oled teinud! Jah, on täiesti võimalik, et seda võib ka karjääriks nimetada, kuid ma pole kunagi seda teadlikult ise suunanud. Nagu näiteks, et algul töötan ma väikeses provintsiteatris ja järgmiseks püüan tööd saada juba suuremas linnas ja siis juba Stockholmis. Ma pole kunagi nii mõelnud, ma ei teagi, kuidas seda tehakse. Minu jaoks on nii tähtis tegelda oma tööga. Küsitakse ju ka, et missugune on minu parim lavastus. Praegu vastan, et need on "Sevilla habemeajaja" ja "Ämbliknaise suudlus", kuna ma töötan nende kallal praegu. Ma põlen soovist neid hästi teha ja kõigel sellel, mida ma olen enne teinud, pole mingit tähtsust. Aga sa ju küsisid etappidest. Jah, üks tähtis etapp oli see, kui mul oli mu esimene suur teater juhtida. See oli Turu Rootsi Teater. Kui ma seal alustasin, püüdsin olla armastatud teatrijuht. Tegin kõik selleks, et meeldiksin igapähele. Ma ei maganud öösiti, nõustusin kõigiga kõiges. Ise-

gi kui kaks inimest küsisid ühte ja sama asja, vastasin mõlemale positiivselt. Tasapisi hakkasin tajuma, et kaon seal ära, lahustun. Et mul pole enam oma arvamust ja inimesed minu ümber hakkavad mind ära kasutama. Minu ideed, tunded tuhmistused ja huvi hakkas tasapisi ära kaduma. Olin väga lähedal krahhile ja ma otsustain, et edaspidi ütlen "jah", kui mulle miski tõesti meeldib ja "ei", kui ei meeldi. See muutis mind. Kõik teatris olid üllatunud, et mul tekkisid oma seisukohad. Tasapisi tekitas see küllalt suure austuse. Paljudele ma enam ei meeldinud, kuid nad tunnustasid mu ausust. See oli mulle tähtis nii teatrijuhtimise kui ka kunsti tajumise seisukohalt. Ma nimelt ei pidanud enam peitust mängima ega teesklima. Toon sulle ühe näite. Eile oli mul väga halb päev, kuna istusin Stockholmis mitmel nõupidamisel hommi-ku kella seitsmest peale, siis lendasin Tallinna ja mul oli Draamateatris õhtune proov. See oli vilets proov, ma polnud nii hea, kui soovinuksin. Tundsin, et ma pean vabandama näitlejate ees, et pole vormis, et ma olen proovi tegemiseks liiga väsinud. Arvan, et selline ausus meie töös on erakordselt tähtis, sest see tõstab nii lavastaja kui ka näitlejate moraalselt vastutust. Pole mõtet valetada, inimesed näevad ju sind läbi, olenemata, kui nutikas sa püüad olla. Palju õigem on püüda olla tasemel ja aus.

Sulle siis tundub, et inimestel, nende hulgas ka näitlejatel ei õnnestu sinu isikut ära kasutada, sinuga manipuleerida?

Ma pean ütleva, et see on võib-olla veel võimalik, kuid seda on väga raske teha. Aga seda võin väita, et minuga on võimalik manipuleerida vaid üksainus kord. Ma olen väga tundlik. Teie teatris töötab inimene, kes räägib mulle iga päev, kui hea lavastaja ma olen, et kõik, mis ma teen on imeilus. Ma ei kuula teda. Ma ei saa seda isikut enam tõsiselt võtta. Kui keegi tahab mind vägisi enda sõbraks teha, annab see tavaliselt vastupidise tulemuse.

Kas sinu karjäär on veel midagi, mida pead oluliseks?

Kui tulin tagasi Rootsi, sai minust Norrköpingi teatri juht. Tegin suuri lavastusi, nagu "Mees La Manchast", "Kabaree", "Romeo ja Julia" ning püüdsin ühtlasi anda teatrile tervikuna huvitava ilme vastavalt repertuaari kujundades. Tähtis on, et vaatjad ei tuleks sinu teatrisse vaid korra mõnd menu- või kõmutükki vaatama, vaid et teatris käimine saaks publikule harjumuseks ja vajaduseks. Norrköpingi teatris on



H. Rospu fotod

seitse lava, ise lavastasin neli etendust hooajal. Kogu ülejäänud aeg kulus teatri juhtimisele. Taipasin, et kui ma jään sinna pikkadeks aastateks, siis see hävitab mu lõpuks kui kunstniku. Tegin valiku. Kui teatril läks juba väga hästi, ütlesin ühel päeval: "Thank you, good-bye."

Olid oma missiooni täitnud?

Jah. Inimesed olid väga üllatunud. Meil Rootsis niimoodi teatrijuhi koha pealt ei minda. Minnakse, kui jäädakse haigeks või vanaks, või siis lihtsalt lüüakse teatrijuht minema, kui ta enam ei meeldi. Mina aga lahkusin hetkel, kui olin tipus. Tundsin, et olen küllalt noor, et rohkem kunstiga tegelda ja üldse vaadata, mis elust edasi saab. Nüüd aga, olles viis aastat vabakutselise elu elanud, näen, et minust on saanud lavastaja, kes teeb oma tööd liiga paljudes teatrimajades. Tuled, kohvrid käe otsas, ja hakkad kunsti tegema, midagi kellelegi tõestama. Niisugune vabakutseline on ka raske olla. Tulevikus tahan, et teatrite arv, kus ma töotan, väheneks kolmele-neljale. Et saaksin töötada teatrites ja inimestega, keda ma tunnen. Seetõttu on mul ka päris tore olla Estonia Teatris, kuna ma pole siin enam võõras. Tähtis on üksteist kas või natukene tunda.

Sul on ju palju aastaid olnud oma trupp, mõttekaaslased. Kas sa pead silmas, et igatsed vabakutselise elu institutsiooni vastu jälle tagasi vahetada?

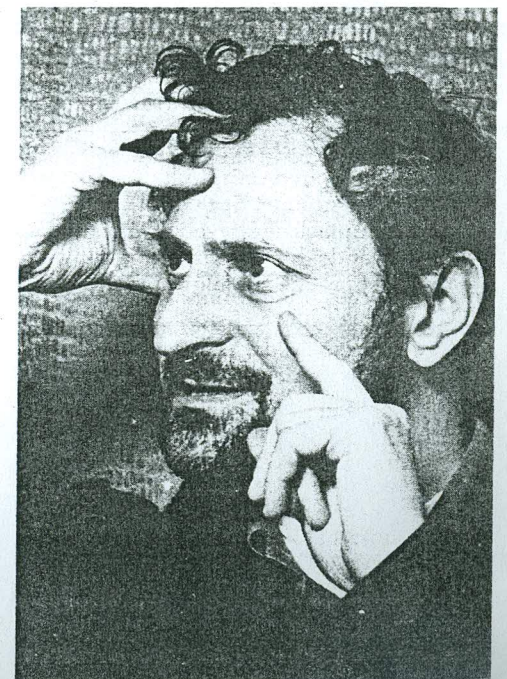
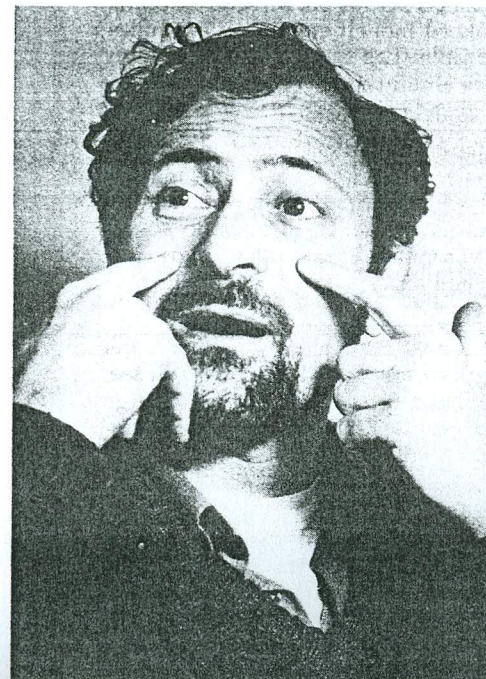
Vastupidi! Kui tuleb aeg valida, tahaksin töötada samades teatrites. Ma ei taha enam juhtida suurt teatrit ega olla mõnes teatris palgaline realavastaja. Mul on Stockholmis mitme lavaga teater, kus puudub statsionaarne trupp ja mida üüratakse erinevatele kompaniidele mitmesugusteks teatriprojektideks. Seal saan ka mitmed oma unistused realiseerida. Selline elustiil sobib mulle.

Oleme vestelnud sinu teatriteest ja loodan, et lugejal on tekkinud sellest mingigi ettekujutus. Kas ka see on eraellu tükkimine, kui küsin konkreetsemalt sinu tulevikuplaanide ja unistuste kohta?

Oh ei, küsi aga.

Räägiksime siis ehk globaalsemalt. On XX sajandi lõpp. Kas tunned selle hingust kunstit, teatrit? Mis suunas teatrikunst sinu arvates liigub?

Aeg, mil teatril oli palju raha, on möödas. Vähemalt Skandinaavias on see nii. Ehk oleks kunstiinimestel aeg tajuda, et me ei pea enam olema rahast nii sõltuvad.



Ühiskond nagu kogu maailm on muutunud. Motivatsioonid kunstis on ka muutunud. Teil Eestiski oli ju alles äsja aeg, kus tänavatel toimusid suuremad ja huvitavamad sündmused kui teatrites. Nüüd oleks teatritel aeg üles otsida täiesti uued funktsioonid ühiskonnas. See pole põrmugi vaid teatripoliitiline küsimus, see on kunstiküsimus. Mõned aastad tagasi oli kunst relvaks, et võidelda millegi eest. Nüüd pole paljude asjade eest enam mõtet võidelda. Tähtsam on, et kunstil oleks tähendus nii neile, kes seda teevad, kui ka neile, kes seda tarbivad. Kui ma tegelen lavastamisega lihtsalt selleks, et teha järjekordne etendus, siis pole sellel mõtet. Tuleb põleda, ikkagi võidelda millegi eest. Mõnedele inimestele on kunsti tegemine nii põrgulikult lihtne.

Meile on alati tundunud, et Rootsi on stabiilne ja jõukas ühiskond. Mille eest või kelle vastu te seal siis võitlete?

Meil tehakse teatrit väga sageli täiesti mõttetu. Mõnda tükki poleks mingit põhjust mängida.

Võib-olla on tegemist meelelahutusega?

Jah, meelelahutus, kuid tühi ja mõttetu meelelahutus. Ka meelelahutus võib olla professionaalne, intelligentne, lõbus ja sisukas. Inimesed, kes viljelevad mõttetu meelelahutust, oleksid võimelised ka midagi mõttekamalt tegema, kuid neile maksakse sisutu *show* eest. Selline "kunst" ajab mind vihale.

Kuid publik ju nõuab sellist "kunsti" ja see toob sisse palju raha. Kas peaks selle siis hävitama?

Kui sa müüd uut margariinisorti ja teed seda väga osavalt, teades, et see margariin on vilets, võid kindel olla, et inimesed ostavad seda ainult üks kord. Seda maitsnud, ei osta nad seda enam iialgi. Sama juhtub ka paljude etendustega ja teatritega - tükki osatakse suurepäraselt müüa ja rahvas ka tuleb etendusele, mis on kunstiliselt vilets. Kui aga müügikunst osutub andekamaks kui kunst, mida pakutakse laval, hävitatakse sellega tõelise kunsti tähendus. Vaataja võib öelda, et "pagan võtaks, kui nad seda kutsuvad kunstiks, siis siia ma enam oma jalga ei tõsta!". Hea teater on alati meelelahutuslik, olenemata sellest, kas tegu on komöödia või draamaga. Aga sisutut palagani pakutakse väga sageli kaunisõnaliselt meelelahutuse pähe.

Kuidas sa oled suuteline seda ära tundma?

Seda on lihtne märgata, kui vaadata etenduse ajal näitlejaid. On ju näha, kui neil pole motivatsiooni ja nad ei anna endast kõike, mis neis peidus on. Ka seda on lihtne läbi näha, kui lavastajad teevad haltuurat. Mõnikord mõnel etenduselt ära tulles mõtlen, et igas riigis võiks olla vangla lavastajate jaoks. Las istuvad seal paar-kolm aastat viletsa haltuura eest. Teatrikunstile teeks see ainult head.

Kas sa ise oled teinud lavastusi, mille eest tuleks sindki kinni panna?

Jah, viie-kuue aasta eet tegin lavastuse, mis võib-olla vääriks lavastajate vanglat. Kirjutasin alla lepingu põrgulikult suurele summale, ise veel teadmata, mis ma sellest tükist teha suudan. See oli Offenbachi "Ilus Helena". Tegin kohutava lavastuse, mis oli absoluutselt mõttevaba! Minu töö seisnes üksnes selles, et püüdsin kokku lappida katkendeid, mille sisust ma tuhkagi aru ei saanud. Esietendusel ütlesin koreograafidele, et laseme siit jalga ja jooime ennast maani täis.

Oli see siis nii jube?

No ma ei saa öelda, et ma poleks püüdnud ennast materjalist läbi närvida, ma võitlesin endaga pidevalt. Aga tulemus oli ikkagi kohutav. Ja kõige jubedam oli see, et arvustused olid väga head! Ja publik käis etendustel. See oli kõige hirmsam. Aga kui rääkida tõsiselt, siis lavastajal võiks olla ka see õigus, et iga lavastus ei peagi tingimata tipp olema, aga haltuura ei tohi see olla mitte mingil juhul.

Kas kõik lavastaja-, näitleja-, üldse teatrivahendid on sinu arvates tänapäeval ammen-
datud?

Minu jaoks hakkab pidevalt suuremat tähtsust omandama teatri juurte juurde tagasimineku vajadus. Need on näitlejad ja lauljad, mitte uhked dekoratsioonid, mitte targutamine laval. Inimestevahelised suhted laval, impulsid!

Mul on praegu võimalus töötada kahe väga hea näitlejaga - Ain Lutsepa ja Jüri Krjukoviga. On nauding olla nendel proovidel. Mõnikord ma lihtsalt jälgin, mis nende vahel toimub. Mis suhted toimivad näitlejate, teksti ja situatsiooni vahel.

Kas nende kui näitlejate või kui inimeste vahel?

See on kombinatsioon. Mõlemad on tähtsad. Mina olen jälgija, peegel, kes vahetevahel lihtsalt fokuseerib probleeme. See tähendabki, et ma lavastan.

Niisiis arvad, et leidub veel lõputu arv teatrivahendeid, kuna iga näitleja on unikaalne isiksus ja erinevate näitlejate kokkusaamine laval loob uued ja unikaalsed suhted. Sain ma õigesti aru?

Jah, nii ma arvan. Teatrikunst algab tunnetest ja mõtetest, mis sünnivad laval, nende suhtest tekstiga, muusikaga, publikuga. Ilma selleta on raske teha head kunsti, luua, arendada ja areneda.

Inimestel pole kunagi võimalust luku august proovi piiluda. See oleks ka huvitav teatrikogemus, kuna siis oleks ju ka lavastaja näitlejaks.

See on väga huvitav, mis proovisaalis toimub. On tarvis tohutut usaldust lavastaja ja näitlejate vahel. Meil tuleb olla avameelne ja vastastikku põleda soovist üks-teist mõista. See on erakordne ja küllaltki intiimne protsess. On hea, et seda ei nähta.

Mis on sulle siis tähtsam - protsess või tulemus?

Mõlemad on tähtsad. Toon jälle näite. Täna oli Draamateatris hea proov. Juhtus väga palju head - Lutsepp ja Krjukov olid heas vormis ja andsid endast palju. Käsil oli raske stseen, kus Lutsepal on pikk monoloog ja ta peab nutma. Ma tundsin, et ka mulle tulevad pisarad silma. See on mulle signaaliks, et ma tunnen samu tundeid, mida näitleja tunneb, ja lavastajana tean, et see stseen hakkab mõjuma, kuna näitleja suutis selle mulle usutavaks teha, ta mõjutas mind.

Lavastaja kui pedagoog?

Hetkel, mil tundub, et oled kunstnikuna piisavalt arenenud, tuleb endale võtta vastutus ka selle põlvkonna eest, kes on tulemas. Olen pedagoogitööga tegelnud ka varem, kuid sellest aastast on mul professor Göteborgi Kõrgemas Teatri- ja Ooperikoolis. Niisiis oleme Neeme Järviga veidi nagu kolleegidki, kuna tema on Göteborgi Ülikooli audoktor. Lavastamise ja õpetamise kõrval olen hakanud mõnu tundma ka kolmandast alast, nimelt kirjutamisest. Ma ei pea ennast kirjanikuks, ehkki olen kirjutanud juba kuus näidendid.

Oled oma praeguse elu suutnud endale meelepäraseks teha?

Jah, ma olen rahul. Kui ehk veel midagi soovida, siis väikest majakest kuskil maakolkas, kus saaks olla vaba.

Nii et sa ei tunnugi ennast alati vabana ja sõltumatusena?

Loomulikult on mõned piirangud. Elan Stockholmis, kus vabadust on rohkem kui väikeses linnas, kus sind kõik tunnevad. Miljonilinnas on palju lihtsam silme alt ära olla. Mulle meeldib vahetevahel kogeda totaalset vabadust ja ennast täiesti lõdvaks lasta. Mulle meeldiks tulevikus ka tunduvalt vähem ennast siduda nii paljude töödega korraga. 1994. aasta jaanuarist maini tuleb mul teha neli uut lavastust, lisaks teatri juhtimine ja pedagoogitöö - seda on liiga palju.

Sa oled oma hariduselt ka psühholoog, ajaloolane ja lingvist. Kas see aitab sind lavastajatöös?

Eks ikka. Usun, et saan mitmesugustest olukordadest, mida eemalt jälgin, palju kiiremini aru, kui mõned teised. Aga kui olen situatsioonides ise osaline, siis ei aita mind minu psühholoogiteadmised, olen sedavõrd spontaanne inimene.

Kuidas tunnend ära, et näitleja valetab?

See on ülimalt lihtne. Ma juba tõin näite proovist Lutsepaga, kuid mõni näitleja võib etendusel nutta pool tundi järjest, aga mind ajab see haigutama või siis tekib vastupandamatu soov kohvi jooma minna. Nii et mul on väga kahju, kuid halba näitlejat, nagu ka halba lauljat on väga kerge ära tunda, see pole mingi kunst.

Kas sulle tundub, et teatrikunstil on täita mingi sotsiaalne, poliitiline või kultuuriline missioon?

Kui ma seda ei usuks, siis ei oskaks ma endale seletada, miks ma teatris töotan. Teatril peaks eelkõige olema inimlik missioon, ta peaks seisma inimese õiguste eest. Pole tähtis, kas õigusi taotletakse väikeses ühiskonnas, nagu perekond, või globaalsemas, nagu riikide- ja rahvastevahelised suhted, või hoopis filosoofilises mõttes. See on minu võimalus - teatritegemise abil võidelda inimestele inimlike õigusi. See-

pärast kirjutasin ma näiteks libreto muusikalile "Elvira Madigan", kus armastajad hukkuvad, sest ühiskond on ebaõiglane.

Oled oma intervjuudes teinud komplimente Eestile ja selle eest suur aitäh. Aga, ilma komplimentideta, miks sa töötad Eestis?

Aus põhjus on see, et olen teinud palju lavastusi, kuid "Viiuldajat katusel" tehes tundsin, et see on tõesti midagi tähtsat, mitte ainult mulle, vaid ka teistele tegijatele, ja mulle tundus, et ka vaatajatele. Sama tunnet olen kogunud ka näiteks Oslos või Berliinis, ja ma töotan suure innuga seal, kus ma tunnen, et mind vajatakse. Mul on ju väga lihtne igasugust lavastajatööd leida, kuid mulle meeldib valida sellist tööd, mis on huvitav ja millel on ka mingi tähtsus ja tähendus. Mõlemad praegused tööd on mulle põnevad ja ka õpetlikud.

Miks valisid Draamateatris lavastamiseks "Ämbliknaise suudluse"?

Kuna roll selles tükis annab Jüri Krjukovile, keda ma väga austan, uue kogemuse. See näidend lahkab tabu-teemasid, nagu homoseksuaalsus, "koputamine", vanglasituatsioonid, poliitvangid, unistused. Need teemad põimuvad tükis äärmiselt keerulisel kujul. Arvan, et see on tähtis teos. Tähtis on seda Eestis lavastada ka sellepärast, et olen avastanud eestlases palju topelt-moraali, silmakirjalikkust.

Kas teemad "Ämbliknaises suudluses" pole liialt provokatsioonilised eesti publiku jaoks?

Muidugi on. See on lugu inimlikkusest ja sallivusest ning sunnib publikut nende kategooriate üle järele mõtlema, ka eesti publikut. Näidendis pole ju vaid homoseksuaalsuse teema, olulisem on mõte sellest, kuidas inimesed ise ehitavad enda ümber tabude müüre. See juhtub siis, kui me neid asju kardame. Lisaks on ju tegemist maailmas praegu väga mängitava näidendiga ja miks mitte anda eesti publikulegi võimalust olla kursis sellega, mis mujal toimub ja mida seal heaks peetakse.

Kuidas hindad Eesti Draamateatri vaimset ja loomingulist õhkkonda?

Õhkkond on väga loov ja soodus kunsti tegemiseks. Kõik, alates teatri direktorist kuni tehnilise personalini elavad ja töötavad hea etenduse loomise nimel. Ma tunnen head teatrid kohe ära, sest mul on olnud juhust ka halbades töötada. Sageli tuuakse põhjuseks, miks teatril hästi ei lähe, raha probleem, kuid see pole mingi õigustus. Raha olemasolu ei suuda ju halba organiseerimist varjata. Ja ei olegi võimalik kunsti ja professionaalsust, teatristruktuuri tervikuna edukalt ja loominguliselt toimima panna vaid rahaga, midagi peab siiski veel olema. Ja mulle tundub, et Draamateatris on see vajalik kunsti tegemiseks olemas, nimelt vaimsus. Seda kõike nägin näiteks Mikk Mikiveri lavastuses, mis mulle väga meeldis.

Malvius teeb proovi "Sevilla habemeajajaga". Uus lavastus vahetab välja vana. Aktsioonis on Taimo Toomast, Annika Tõnuri, Ain Anger ja lavastaja Malvius.

H. Rospu fotod



"Viiuldaja katusel" viimane etendus Estonia Teatris. Lavastaja Georg Malvius ja uus ning ühtlasi viimane piimamees Tevje - Peeter Oja.



Kas tuleb sageli ette, et sul on samaaegselt käsil kaks lavastust?

Oh ei, muidugi mitte. Põhjus, miks ma kahe tükiga korraga tegelen, on selles, et ma ei kujutaks hästi ette kaheksat nädalat Tallinnas nii, et peaks poole sellest ajast veetma hotellitoas igavledes. Teiseks põhjuseks on võimalus üle hulga aja lavastada kahemeheetükki - "Ämbliknaise suudlust". Eesti Draamateatris pakuti tegemiseks ka Shakespeare'i, kuid tahtsin töötada just väikesel laval, ja see tükk huvitab mind väga. Samuti veetles mind võimalus töötada koos kahe meistriklassi näitlejaga - Jüri Krjukovi ja Ain Lutsepaga. Olen viimasel ajal lavastanud väga suuri projekte, kus on korraga haaratud 150-200 inimest.

Töö "Ämbliknaisega" andis mulle kauaoodatud šansi tulla lõpuks tagasi teatri juurte juurde, ja juurteks teatris on näitlejad. Samuti tunnen ma, et mulle on võrdset tähtsust töötada nii sõna- kui ka muusikateatris. Tahaksin seda soovitada kõigile lavastajatele, sest see annab neile erinevaid kogemusi, arendab neis professionaalseid omadusi ja taju. Sõnateatris on tähtis luua side näidendi, näitlejate ja lavastaja vahel; muusikateatris on vajalik libreto, muusika, lauljate ja lavastaja vahelise suhte ja sideme loomine. Töötamine kahes erinevas teatris annab mulle võimaluse kasutada kõiki oma teadmisi ja oskusi, mida ma usun endal olevat.

Kumb lavastajatöö on sulle olulisem, kas "Ämbliknaine" või G. Rossini ooper "Sevilla habemeajaja", mis esietendub "Estonias" 23. veebruaril?

Mulle on alati kõige tähtsam see lavastus, millega ma parasjagu töotan. Kuna ma hetkel tegelen kahe etenduse väljatoomisega korraga, siis on nad mulle võrdset olulisel ja ma olen mõlema üle väga uhke. "Estonia" on suur teater ja seal tehakse töödki suure asutuse mõttelaadiga, mul ei ole võimalust olnud seda seal hetkekski unustada. Draamateater on väike teater. Kuid mõlemas teatris teen mina oma lavastajatööd samamoodi.

Millised tunduvad olevat Estonia Teatri suurimad probleemid?

Mul on tunne, et Estonia Teatris on üheks suuremaks probleemiks muusikalise ettevalmistuse tase ja korraldus. Enne kui lavastaja tööle hakkab, tuleb ju partiisid perfektselt osata, ilma selleta pole võimalik normaalset proovikoormust säilitada ja ka head kunstilist tulemust saavutada. Kui kõik toimub samaaegselt - nootide ja sõnade õppimine, rollialalüüs ja seadeproovid -, siis ei saa normaalsest kunstilisest tulemusest juttugi olla. Ka "Estoniasse" tulles ootas mind ees olukord, mis oli väga lähedane kirjeldatule. Õnneks sain siin olla kaheksa nädalat ja kuna lauljad on siiski huvitatud heast tulemusest, siis suutsin enda tööaja arvelt leida võimaluse selle puuduse kõrvaldamiseks. Kuid töö oleks olnud lihtsam ja efektiivsem, kui ettevalmistus oleks olnud tõhusam. Resultaat tuleb sellele vaatamata kõrgetasemeline.

Kuidas sa tunned end teatrilavastajana muusikute seas?

Hästi. Olen lapsena tegelnud klaverimänguga ja muusikud, kellega ma olen koos töötanud, peavad mind musikaalseks inimeseks. Kuid muidugi pole ma ise muusik. Noote loen küllaltki aeglaselt ja seepärast püüan alati muusika pähe õppida, saada sellest impulss oma lavastajatööks. Kuulan väga palju plaate ja kulutan selleks üsna rohkesti aega. Näiteks "Sevilla" muusikaga hakkasin tõsiselt tegelema kaheksa kuud enne proovide algust. Tean kogu ooperi muusikat peast, isegi aariate koloratuure.

Võid sa neid ka laulda?

Ei püüagi, ma pole ju laulja.

Mida ütleb sulle mõiste "muusikaline dramaturgia"?

Kui lavastasin ooperit "Figaro pulm", siis kulutasime lauljatega kaheksa päeva prooviajast, et jälle saada sellele, mida Mozart võis mõelda, kui ta ühe või teise noodi kirja pani. See on üks kõige intelligentsemalt üles ehitatud oopereid, kus võib tõesti rääkida muusikalise dramaturgia olemasolust. Ka "Sevillas" on see usumatult hea, näiteks kogu esimese vaatuse finaali. Kui tegin oma esimesi ooperilavastusi, siis oli mul lauljatega pikki raskeid vaidlusi, kas on õige muusikateatris stseene just niimoodi lahendada, nagu mina seda tegin. Sain lõpuks aru, et ükski kontseptsioon ei tohi minna muusika vastu. Lavastaja idee võib olla geniaalne, kuid kui see hukutab muusika, siis pole lavastaja põrmugi aru saanud ooperi muusikalisest dramaturgiast.

Ooper on kunstide süntees. Kas sulle on ooperis mõni komponent teistest olulisem või eriliselt armsam?

Ooperis on muusikal ja vokaalil täita kõige tähtsam osa. Kuid sa pead olema vähemalt Pavarotti või Caballet' mõõtu laulja, et seista kolm tundi laval ja ainult oma vokaali kasutades roll ära teha. Aga enamikul lauljatel ju seda mastaapi ei ole ja neil tuleb selle puudumine kompenseerida näitlejavahenditega. Vana itaalia ooperitraditsioon, kus ainult lauldi kaunite dekoratsioonide taustal, on tänapäeval absoluutselt võimatu, publikki ei aktsepteeri seda enam. Kaasaegsetes ooperiteatrites, isegi MET-is ja *La Scala's*, püütakse laulmist ja näitlemist kombineerida. Ja kui Felsenstein rääkis moodsast muusikateatrist, siis ta seda mõtleski. Ja nii ütlen ka mina, et näitlemine on sama tähtis kui laulmine.

Kuid ooperi visuaalne külg?

"Sevilla" on projekt, kuhu koondasin Rootsi *team'i*, sinna kuuluvad dekoratsioonid-, kostüümi-, valgus- ja grimmikunstnik. Me kõik tunneme üksteist väga ammu ja kaasaegselt ooperit teha tahtes on sellel väga suur tähtsus. Kujundaja ei ehita ju lihtsalt maju lavale või ei paiguta sinna toole, ta on eelkõige kunstnik. Rootsi *team'i* idee pole Estonia Teatrile näitamiseks, et vaadake kui head me oleme, vaid selleks, et anda ettekujutus, kuidas erinevate alade kunstnikud koos töötavad, kasutades sama kunstikeelt. See on erakordselt tähtis. Ma näen liigagi sageli etendusi, kus iga osa loigeb, kisub eri suunda. Mina koostan lavastusgrupi alati oma mõttekaaslastest, inimestest, kellega koos olen varemgi teinud väga erinevaid projekte. Võin kinnitada, et kõigil neil on suurepärased kogemused ja teadmised, head eeldused teha lavastusest ühtne loominguiline tervik.

Draamateatrist rääkides kasutasid väljendit "vaimus". Milline on Estonia Teatri vaimus?

Töö "Estonia" lauljate ja teiste kunstiinimestega, keda selles teatris sugugi vähe pole, on pakkunud mulle suurt rahuldust. Meil on olnud imetoremaid proove ja hetki, mis mõjuvad mulle väga stimuleerivalt. Seda enam torkavad silma need teatri töötajad, kellel kunstnikuhinge ei ole, ka neid "Estonias" piisab. Eelkõige tunnen siiski uhkust, et siin leidub nii palju inimesi, kellele meeldib minuga koos töötada ja ma püüan nende lootusi täita.

Kas soovid anda eesti teatritegijatele mõne soovitus?

Ei söanda. Arvan, et siin saadakse isegi aru, et Eesti on loomulik osa maailmast ja aeg, kui räägiti - oh, vaene okupeeritud Eesti -, on lõplikult möödas. Eestil tuleb oma kunstnikud viia maailma(tasemele). Ja ainus võti tulevikuks on kvaliteet.

Küsinud NEEME KUNINGAS